

Srpske obmane - Svetozar Marković, 1869.

I poglavlje

Nameran sam da govorim o sadanjem stanju u Srbiji. Pre svega, da opredelim moje gledište sa koga ću ocenjivati to stanje.

U svetu vladaju partaje. To je moja izlazna tačka. Narodno suverenstvo, narodna volja — to je sve iluzija. U svakoj suvremenoj državi većina ljudi ne misle svojom glavom, već veruju u mišljenje toga i toga ili, da rečem malo prostije, idu za izvesnim ljudima koji su im vođe i za koje oni misle da ih vode dobru. Ovo nije rečeno tek da se govori, već je to istina osnovana na iskustvu od vekova — na svoj ljudskoj istoriji. Ta istina važi za sve narode i sve forme državne, za republike kao i za monarhije. Kad nastane „blaženo“ vreme da svi ljudi u jednom narodu ili bar većina od njih saznadu zakone ljudskog razvitka uopšte, kad budu kadri da ocene svoje potrebe i da prema njima udese svoje ustanove, onda će tek oni biti kadri da vrše svoju suverensku volju i, razume se, onda će nestati sve bune, sve revolucije, svi prevrati, jednom reci, sve partajske borbe. To blaženo vreme spada među utopije suvremene Evrope. Do tog vremena naša postavka da svetom vladaju partaje van svakog je spora.

„S narodom za narod“, „narod je nepogrešiv“, — to je iluzija koja se je tako ukorenila da je vrlo teško izbiti iz glave i najdubljem, najlogičnijem misliocu. Kad narodno predstavništvo sankcioniše kakav zakon (ja razumem narodno predstavništvo u pravom smislu te reci ili, baš, i ceo narod kao suffrage universel u Francuskoj) obično se misli da se u tom zakonu moraju sadržavati garancije za narodni napredak, jer se veli: „To je učinjeno po narodnoj volji, a